

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN *BENİ KÖR KUYULARDA* ROMANINDA BİREYİN ÜÇ HALİ

The Three States of an Individual in the Novel of Hasan Ali Topbaş Called *Beni Kör Kuyularda*

Öz

Hasan Ali Toptaş, son dönem Türk romancıları arasında kaleme aldığı postmodern tarzdaki eserleriyle adından sıkça söz ettirir. Eserlerinde büyüü gerçeklikten, üstkurmacadan ve metinlerarasılıktan yararlanan Toptaş'ın 2019'da yayımlanan *Beni Kör Kuyularda* romanı birçok açıdan postmodern hüviyete sahiptir. Ankara'nın kenar mahallelerinden birinde Güldiyar adındaki kızın gözlerinden yaş yerine taşların düşmesiyle gelişen olayları işleyen roman, insandaki seyretme merakına dikkat çeker. Bireyin sürüklendiği çıkmazda ne tür sıkıntılar çektiği ve karşılaştığı problemlerin yaşamına nasıl etki ettiğini konu alan romanda bir yandan empati duygusunun yitimine diğer yandan çağımız insanın yüzleşmek zorunda kaldığı sorunlara değinilir. Bireyin yaşadıkları neticesinde varoluşsal olarak yaşadığı dönüşümlere odaklanan roman, çağımız insanın bazı davranışlarına eleştiriler yöneltilir. Bu çalışmanın amacı *Beni Kör Kuyularda* romanında seyir nesnesine dönüşen, sömürülen ve şizofren olan bireyin hallerini ele alıp incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Hasan Ali Toptaş, Beni Kör Kuyularda, Roman, Postmodernizm.

Abstract

Hasan Ali Toptaş often makes a distinguished name for himself among the last period Turkish novelists with his postmodern novels. In his novel called "*Beni Kör Kuyularda*" published in 2019, he referred to the magical realism, metafiction and postmodern identity in many ways. The novel addressing the events starting with stones falling from the eyes of a girl, called Güldiyar living in a suburb of Ankara instead of tears, draws attention for the curiosity of people. In the novel, what kind of troubles the individual suffer in a deadlock and how the problems encountered affects her life are described. The lost sense of empathy and the problems faced by our are also addressed. The aim of this study is to discuss and examine the states of an individual exploited and schizophrenic became an object of watching, in the novel *Beni Kör Kuyularda*.

Keywords: Hasan Ali Toptaş, Beni Kör Kuyularda, Individual, Postmodernism.

Ulaş BİNGÖL

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Dr. Öğr. Üyesi., Siirt Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Siirt, Türkiye

ORCID: 0000-0003-3093-1036

E-mail: ulasedebiyat@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 13.03.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 15.05.2020

Kaynak Gösterim / Citation:

Bingöl, Ulaş (2020). "Hasan Ali
Toptaş'ın *Beni Kör Kuyularda*
Romanında Bireyin Üç Hali". *Yeni
Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 12/23,
197-220.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.432>

Extended Summary

Among the Turkish novels discussed within the framework of postmodernism, Hasan Ali Toptaş's novels are prominent with the multilayer semantic structure focusing on existential problems and referring to the magical realism and also to different texts. Unanswered questions, missing persons, people being in a kind of search, subjects alienated to themselves and their environment, those finding themselves while searching for someone else, grotesque elements, people thinking a dream is the realty and vice versa are often found in Toptaş's novels.

Toptaş adorning his narration with fairy-tale elements and bizarre events brings up the problems of the era while addressing the individual problems. By revealing the vortexes while facing problems, he discusses the uncertainty found in Kafka's novels. While adorning the narration with uncertainties and bizarre events, he erodes the boundaries between the reality and the fiction by referring to the metafiction. Toptaş's texts which sometimes refer to his own life and personal desires color up the reader's reading adventure. While addressing the problems of the era in his novels, he does not neglect to centralize an individual and he expresses the existential nervousness and expectations of an individual.

Hasan Ali Toptaş discusses the subject of his novel *Beni Kör Kuyularda* in his previously written novel *Uykuların Doğuşu* as a short story. In *Uykuların Doğuşu*, Author/Narrator comes to a house to find out if the story about the girl crying without tears, but stones is true. Güldiyar and her father Muzaffer were merely captured by some tyrants. Then a man standing behind the curtains stabbed Güldiyar from her back so that stones fall from her eyes. It has been noteworthy that Toptaş wrote another novel from the stated story many years later.

Muzaffer and his daughter Güldiyar are at the center of the plot of the novel. Muzaffer migrates from his village to Ankara with his family years ago. They buy a land in one of the suburbs of Ankara and build themselves a shanty house together with Dursun, his neighbor and a friend. Two friends, being neighbors do not talk to each other for a reason not specified in the time of the events. Furthermore, Hüseyin, the son of Muzaffer is missing for a long time because of some unspecified reason. The fact that Muzaffer forgets his portable lunch container on his way to work ignites the events to happen. Muzaffer's wife, Bahriye asks her daughter Güldiyar to take the portable food container to her father's shop. As Güldiyar, who dolls herself up, comes out of the courtyard, a storm breaks out in Bahriye's heart. As if she knew something bad was going

to happen to her daughter and she looks forward to her daughter's return. As a result of her nervous waiting, she sees her daughter at the door. She realizes that her daughter being a little messy is just standing at the entrance silently. She tries to talk to her, but her daughter is speechless. When she cries, stones fall out of her eyes instead of tears. Bahriye is shocked by what she sees and does not know what to do. Meanwhile, their neighbor Emine, who is Dursun's wife, gets worried when she could not see Bahriye in the courtyard for a long time. When Bahriye goes out into the yard, Emine thinking that something is wrong immediately asks her neighbor about the situation. First Bahriye hesitates to tell her neighbor but then explains what happened out of desperation. When Muzaffer comes home in the evening, he is stunned when he sees his daughter's condition. Muzaffer thinks of taking Güldiyar to a doctor, but Bahriye does not agree with him. She is concerned that her daughter will be the subject of rumor. Bahriye dies because of her sadness. Meanwhile, the news of Güldiyar's eyes spreads around the neighborhood, many people gather in Muzaffer's house to see this strange event.

People being curious about the fact that stones fall from her eyes instead of tears when Güldiyar cries come in and out of Muzaffer's house as they wish. Dursun cannot stand what is happening anymore and tries to bring the crowd in order with his nephew Cihan and Cihan's friend Rüstem in order to help Muzaffer. Rüstem introduced two men to help them get the crowd in order. After a while, Rüstem, Cihan and Dursun are not seen. Those two men start receiving some money from those coming to see Güldiyar. Muzaffer does not realize the situation at first. Then he learns what is going on from a friend of him and asks the guys why they have done such a thing and he gets beaten up. When he realizes he cannot get rid of all those people, he plans to escape to his village with his daughter. He is about to escape with his daughter but then the men standing guard around the house block their way and beat him up.

The number visitors coming to see Güldiyar increases day after day. Muzaffer is upset about the death of his wife, his missing child Hüseyin and the situation of Güldiyar. Those who make money off their backs leave their place to others over time, but Muzaffer is still suffering from the situation. On the other hand, newcomers stab Güldiyar from her back to make her cry and earn more money. The girl becomes a wreck and eventually dies. After he buries his daughter, Muzaffer is in great sadness and stands still in his house without saying a single word. People are surprised and they start to watch Muzaffer.

Giriş

*Bir ruh, sadece üzerine aldığı tahammül edilmez
şeyler'in miktarıyla büyür ve telef olur.*

(Emil Michel Cioran)

1980'li yılların sonlarından itibaren hikâye ve romanlarını yayınlayan Hasan Ali Toptaş gerek anlatım teknikleri açısından gerek metinlerarasılığa ve büyüülü gerçekliğe başvurması açısından postmodern bir yazar olarak adından söz ettirir. Eserlerinde kurmaca dünyadaki gerçekliğin sınırlarını zorlayarak yazınsal gerçekliğin eşsiz derinliklerinde yeni anlam evrenlerini kovalayan Toptaş'a göre "metindeki öğelerin birbirine dönüştürebileceği, her türlü varoluş olanağı sağlayan aşkın bir ortam yaratmak" gerekir (2017:16). Bireyin içinde bulunduğu ortamdaki eşya ile olan münasebetine ve eşyanın bireyin varoluşuna olan tesirine dikkat çeken yazar, insanın iç âleminde dışarıya doğru taşan duyguların sebep olduğu fırtınaları anlatır. Bunu yaparken biçimsel kaygıları daima göz önünde bulundurarak şiirsel bir anlatım elde etmeye çalışır. Yıldız Ecevit'in söylediği üzere Toptaş, bilinçli bir dil işçiliği ile metinlerini şiirselleştirir. Onun eserlerinin konu, motif, anlam boyutu tümüyle biçimle yoğrulur, biçim yoluyla felsefe yapılır (2010: 333).

Postmodernizm çerçevesinde ele alınan Türk romanları arasında Hasan Ali Toptaş'ın eserleri çok katmanlı anlamsal yapıları, varoluşsal sorunlara odaklanmaları, büyüülü gerçeklik ve farklı metinlere göndermede bulunmaları açısından ayrıca öne çıkar. Cevabı bir türlü verilemeyen sorular, kaybolan kişiler, arayışta olan kişiler, kendine ve çevresine yabancılaşmış özneler, başkasını ararken kendini bulanlar, grotesk unsurlar, gerçeği hayal/hayali gerçek sanan insanlar Toptaş'ın romanlarında sıkça geçer. Çok sesli ve çok katmanlı bir anlatımı tercih etmesine karşın eserlerinin "olay örgüsünü genellikle toplumun en aşağı katmanları arasına oturtur. Kahramanları, karakterleri, yoksul, düşkün, kimi kez toplum dışına itelenmiş kişilerdir" (Akçam, 2010: 169). Yazar, söz konusu kişilerin çevreleri ile ilişkilerini işlerken çoğu kez çatışmalara neden olan ve gerilimi artıran unsurlara dikkat çeker.

Anlatımı masalsi öğeler ve tuhaf olaylarla bezeyen Toptaş, bireysel problemlere değinirken bir yandan çağın sorunlarını da gündeme getirir. Bireyin karşılaştığı sorunlar karşısında sürüklendiği girdapları gözler önüne sererek Kafka'nın romanlarında rastlanan türden belirsizlikleri işler. Belirsizlikler ve tuhaf olaylar ile anlatıyı süslerken diğer taraftan üstkurmacaya başvurarak gerçek ile kurmaca

arasındaki sınırları aşındırır. Yer yer kendi yaşamına ve kişisel arzularına da göndermede bulunan Toptaş'ın metinleri, okuyucunun okuma serüvenini renklendirir. Romanlarında çağın problemlerini ele alırken bireyi merkeze almayı ihmal etmediği gibi bireyin çağın sorunları karşısında yaşadığı varoluşsal tedirginlikleri ve beklentilerini de dile getirir.

Çağımız insanının yaşam pratikleri göz önünde bulundurulduğunda belli başlı niteliklerinin ön plana çıktığı gözlemlenir. Sosyal medyanın da etkisiyle sürekli bir şeyler izleyen ve aynı şekilde kendini farklı biçimlerde ifşa ederek ötekilere duyurmaya çalışan modern çağın insanı için seyretme ve kendini seyrettirecek bir nesneye dönüştürme günlük yaşamın ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Çoğu insan tarafından izlemek ve izlenmek, adeta çağın gereği olarak değerlendirilmektedir. Hasan Ali Toptaş'ın 2019'da yayımlanan romanı *Beni Kör Kuyularda* duyarsızlık, izleme merakı, bireyin yalnızlığı, gecekondu yaşamı konularına yoğunlaşması yönüyle öne çıkar. Toptaş, çağımız insanın varlığına tebelleş olan sorunların, onu nasıl sarmaladığını kendine has üslubuyla ve büyüğü gerçekliğe başvurarak anlatır.

1. *Beni Kör Kuyularda* Romanı

2019'un Kasım ayında Everest Yayınları'ndan çıkan *Beni Kör Kuyularda* romanı on iki bölümden oluşur. Emil Michel Cioran'ın *Çürümenin Kitabı* adlı eserinde geçen "Bir kez selâmete erdikten sonra, kendine hâlâ canlı demeye kim cesaret edebilir?" (2013:31) sözüyle başlayan roman, acı çeken insanın ötekiler tarafından seyir ve sömürü nesnesine dönüşümüne odaklanır. Cioran'ın söz konusu kitabında geçen ve Hasan Ali Toptaş'ın da alıntı yaptığı paragrafta yer alan şu düşünce, *Beni Kör Kuyularda* romanının ana fikrini açıklar niteliktedir: "Lanetlenme karşısında uysal olan bizler, acı çektiğimiz ölçüde var oluruz. Bir ruh, sadece üzerine aldığı tahammül edilmez şeylerin miktarıyla büyür ve telef olur" (Cioran, 2013: 31). Romanın kahramanlarından Muzaffer, eşi Bahriye ve kızları Güldiyar başlarına gelen acı olaydan ötürü yavaş yavaş tükenirler. Bahriye, kızının gözlerinden yaş yerine taşların düşmesine daha fazla dayanamaz ve ölür, Güldiyar sırtına yediği bıçak darbeleri sonucu günden güne eriyerek hayatını kaybeder, Muzaffer ise ailesinin başına gelen elim hadiseler sonucu aklını kaçarır.

Hasan Ali Toptaş, *Beni Kör Kuyularda* romanının konusunu daha önce kaleme aldığı *Uykuların Doğuşu* romanında küçük bir hikâye olarak işler. *Uykuların Doğuşu*'nda yazar-anlatıcı, gözlerinden taş akan kızın hikâyesinin doğru olup

olmadığını öğrenme adına kızın bulunduğu eve gelir. Burada ismi belirtilmeyen Güldiyar ve babası Muzaffer'in bazı zorbalardan tarafından adeta esir alındıklarına ve gözlerinden taşların akması için perdenin arkasından bir adamın Güldiyar'ın sırtına bıçak sapladığını öğrenir.¹ Toptaş'ın, yıllar sonra bu hikâyeden hareketle başka bir roman kaleme alması dikkat çekicidir.

Beni Kör Kuyularda romanının olay örgüsünün merkezinde Muzaffer ve kızı Güldiyar yer alır. Muzaffer yıllar önce ailesini yanına alarak köyden Ankara'ya göç eder. Arkadaşı ve komşusu olan Dursun ile birlikte Ankara'nın kenar mahallelerinin birinde arazi alıp kendilerine birer gecekonduyu yaparlar. Komşu olan iki arkadaş olayların anlatıldığı dönemde belirtilmeyen bir nedenden ötürü birbirleriyle konuşmaz. Ayrıca Muzaffer'in oğlu Hüseyin yine belirtilmeyen bir nedenden dolayı uzun süredir kayıptır. Muzaffer'in birgün işe giderken evde öğle yemeğinin içinde bulunduğu sefertasını unutması, yaşanacak olayların fitilini ateşler. Muzaffer'in karısı Bahriye, kızı Güldiyar'a sefertasını babasının dükkânına götürmesini söyler. İyice süslenen Güldiyar'ın avludan çıkması ile Bahriye'nin içinde bir şeyler kopar. Sanki kızının başına kötü bir şey geleceğini anlayan Bahriye kızının dönmesini dört gözle bekler. Endişeli bekleyişi sonunda kızını kapıda görür. Fakat üstü başı biraz dağınık olan kızının hiç konuşmadan kapıda beklediğini fark eder. Yanına gittiğinde onunla konuşmaya çalışır ama kızı bir tek kelime bile söylemez. Ağladığında ise gözlerinden taşlar dökülmektedir. Gördüğü manzara karşısında şok olan kadın ne yapacağını bilemez. Bu arada komşuları Dursun'un eşi Emine, uzun süre Bahriye'yi avluda göremeyince endişelenir. Bir ara Bahriye avluya çıkınca endişeli halinden bir şeylerin ters gittiğini düşünen Emine, hemen komşusunun halini sorar. İlk başta kızının başına gelenleri anlatmayan Bahriye daha sonra çaresizlikten ne yapacağını bilemeyince Emine'ye olup biteni anlatır. Muzaffer akşam eve gelince kızın halini gördüğünde bir şok da o yaşar. Muzaffer'in aklına Güldiyar'ı doktora götürmek gelir fakat Bahriye, kızının dile düşmesinden korktuğu için buna karşı çıkar. Bahriye, üzüntüsünden dolayı bir gün ölüverir. Bu arada Güldiyar'ın gözlerinden taş aktığının haberi mahallede yayılınca bu garip olayı görmek için birçok kişi Muzaffer'in evine toplanır.

Güldiyar'ın ağlayınca gözyaşı yerine gözlerinden taş akması olayını merak eden kalabalıklar istedikleri gibi Muzaffer'in evine girip çıkarlar. Dursun olanlara daha fazla katlanamaz ve Muzaffer'e yardım etmek için yeğeni Cihan ve

¹ Söz konusu hikâye, romanın 14. bölümünde sayfa 147 ile sayfa 149 arasında geçer. bk. Hasan Ali Toptaş (2005). *Uykuların Doğuşu*. İstanbul: Doğan Kitap.

Cihan'ın arkadaşı Rüstem ile kalabalığı düzene sokmaya çalışır. Rüstem'in getirdiği adamlar da kalabalığı düzene sokmalarına yardımcı olur. Bir müddet sonra Rüstem, Cihan ve Dursun görünmez olur. Rüstem'in getirdiği adamlar zamanla Güldiyar'ı görmeye gelenlerden para almaya başlarlar. Kızıyla uğraşan Muzaffer'in olup biten hiçbir şeyden haberi yoktur. Bir arkadaşının ona haber vermesiyle adamlara neden böyle bir şey yaptıklarını sorunca dayak yer. Adamlardan kurtulamayacağını anlayınca bir gece kızıyla birlikte köye kaçmanın planını yapar. Ne var ki tam kaçacağı zamanda evin etrafında nöbet tutan adamlar onu engeller ve döverler.

Her taraftan Güldiyar'ı görmeye gelenlerin oluşturduğu kalabalık günden güne artar. Muzaffer bir yandan eşinin ölümüne, bir yandan kaybolan çocuğu Hüseyin'e öbür yandan Güldiyar'ın haline üzülür. Onların sırtından para kazananlar zaman içinde yerlerini başkalarına bırakırlar fakat Muzaffer'in çektiği ıstırap son bulmaz. Bilakis yeni gelenler daha fazla para kazanabilme adına Güldiyar'ı ağlatabilmek için bir perdenin ardından sırtına bıçak batırırlar. Günden güne eriyen kız en sonunda ölür. Kızını gömdükten sonra Muzaffer, büyük bir üzüntüye gark olur ve hiçbir şey söylemeden evinin bir köşesinde donup kalır. Muzaffer'in bu haline şaşırarak kalabalıklar bu kez onu seyretmeye başlar.

2. Seyir Nesnesi Olarak Birey

XX. yüzyılda televizyonun keşfedilmesinden sonra insandaki seyretme merakı, tüketim toplumunun yöneticileri konumundaki pazarlamacılar tarafından daha çok kullanılmaya başlanır. Daha önce spor müsabakasını, seyirlik bir oyunu veya bir sihirbazı seyrederek haz alan, heyecanlanan insanlar seyretme ihtiyacını belli zamanlarda gidermekteydi. Oysa televizyon, akıllı telefon veya tabletler vasıtasıyla zaman ve mekândan kaynaklı engelleri aşarak günün her anında bir şeyler seyrederek oyalanan insanlar bir yandan bilgi bombardımına tutulurken öbür yandan seyrettiği şeyden haz alır. Fakat seyretme ihtiyacı hiçbir zaman son bulmaz. Seyredilen olay veya olgunun merak uyandırması ve sürekli seyredilecek başka bir olay veya olguya işaret etmesi, bireyin seyretme eyleminin sürekliliğini sağlar. Ayrıca seyredirken bireyin birincil amacı bilgi almak değildir seyretmenin kendisidir. McLuhann'ın dediği üzere "çağımızda insanlar içeriğe bakmadan sevdikleri için araçları kullanırlar. Mesela insanlar televizyon izlemek için televizyonu izlerler" (Altay, 2005: 22).

İnsanlar bir şeyi seyrederken çoğu zaman bilgi almak veya aydınlanmak yerine merak duygularını doyumayı amaçlar. Seyirci, seyre konu olan olayın ve olgunun içyüzünü öğrenme ihtiyacı duymaz, etkilenmek ve bir an olsa da haz almak onun için yeterlidir. Nitekim günümüzde medya anlayışının temel ideolojisi bu noktada somutlaşmıştır. Medyada "seyirci sadece, hiçbir şey bilmemesi gereken ve hiçbir şeyi hak etmeyen biri olarak düşünülmemektedir. Olayların bir sonraki aşamasını öğrenmek amacıyla sürekli olarak seyreden kişi asla harekete geçmeyecektir: Seyirci olmanın koşulu budur (Debord, 2016: 239).

Yaşadığımız çağda seyretme edimi çok farklı boyutlara evrilmiştir. Daha önce insanlar, tiyatro veya sinemada ya da televizyonun bulunduğu mekânda bir şeyler seyrederken günümüzde android telefonlar sayesinde zaman ve mekândan kaynaklı sınırlıkları da aşmış günün her anı seyretme eylemi içinde bulunmaktadır. Öte yanda insanlar sosyal medyanın da imkânlarıyla hem seyretmekte hem de kendini izlenilecek bir nesne olarak pazarlayabilmektedir. Bu durumda bütünlük gösteren bireyler ortadan kalktığı gibi bireyin mahremiyeti de aşmaktadır. "Günümüz dünyası eylem ve duyguların temsil edildiği ve yorumlandığı bir tiyatro değil, mahremiyetlerin sergilendiği, satıldığı tüketildiği bir pazardır" (Han, 2019a: 53).

Beni Kör Kuyularda romanında bireyin karşı karşıya kaldığı en büyük problem başkasının seyir nesnesi olmaktır. Birey ile öteki arasındaki ilişki seyretme eylemi üzerine kurulduğundan seyretmenin ne şekilde geliştiğine ve bireyin ötekiler tarafından izlenilmesi durumuna yoğunlaşmakta fayda var. Romanın kahramanlarından Muzaffer, çalıştığı ayakkabı dükkânına bir gün giderken öğle yemeğinin bulunduğu sefer tasını evde unuttur. Bahriye, kızı Güldiyar'a sefer tasını babasına götürmesini söylemesiyle Hasan Ali Toptaş'ın diğer romanlarında da sıkça rastlanan olağan dışı bir olay gerçekleşir. Henüz Güldiyar avlunun kapısından çıkar çıkmaz, bir şeylerin gerçekleşeceği bellidir. Anlatıcının, Bahriye'nin kızının arkasından bakarken araya girerek ifade ettiği şu sözler olacak olanları haber verir niteliktedir:

Sonra çocukluğunu yâd edercesine, hiç gereği yokken şöyle bir sıçradı ve sıçrarken hafifleyip birdenbire kelebeğe dönüştü. Dönüşünce de etrafa saçılan o göz kamaştırıcı mor benekleriyle, taşlara hiç basmadan, havada titreşen ağartıların üzerinden uçtu hızla, küçük küçük, hoş kavisler çizerek kavakların tepesine kadar yükseldi, o yükseklikte bir müddet gezindi, gezinirken etrafa şöyle bir bakıp toprak yola indi ve dereyi sağına alarak

elindeki sefertasıyla birlikte bata çıka epeyce yürüdü. Eteği bir kararıp bir şavkıdı o yürürken, bir kararıp bir şavkıdı.(Toptaş, 2019: 11)

Güldiyar'ın metamorfoza uğrayarak kelebeğe dönüşmesi, anlatımın gücünü artırmanın yanında kızın fiziksel olarak yaşayacağı değişimin ön habercisi olarak değerlendirilebilir. Bahriye, kızı gittikten sonra avluda çamaşır yıkarken etrafındaki nesnelere farklı türden değişimlerin olduğunu görerek ürperir. Kızının başına kötü bir şey gelmesinden ötürü endişelenen kadın, sabırsızlıkla dönmesini bekler. Az sonra kızı avlu kapısının eşiğinde donuk ve saçı başı biraz dağınık şekilde dikilir. Kızına seslenmesine karşın ondan bir cevap alamaz. Korkarak yanına gelir fakat kızından ses seda çıkmaz. Güldiyar, koşarak eve girer. Odasına kapanır ve ağlamaya başlar. Peşinden odasına giden Bahriye korkunç bir manzara ile karşılaşır. Ağlayan kızının gözlerinden boncuk boncuk taşlar dökülmektedir. Ne yapacağını şaşırarak kadın sağa sola koşturur. İlk önce bu olayı saklamayı düşünse de daha sonra komşusu Emine'ye anlatır. Zamanla bütün mahalle kızın gözlerinde taşların fışkırdığını öğrenir. Muzaffer ve eşi Emine çaresizce ne yapacaklarını düşünürken evlerine doluşan insanlar kızın gözlerinden taş düşme hadisesini görmek için sabırsızlanırlar.

Güldiyar'ın başına ne geldiği büsbütün meçhul olmasına karşın insanlar, gündün güne çoğalarak evi mesken edinirler. Bu arada gelenlerden hiç kimse kızın gözlerinden taş düşmesinin sebebini merak etmez sadece taşın düşüp düşmediğini görmek ister. Zaman içerisinde Güldiyar, diğer insanların merakını gideren bir figüran oluverir. İnsanlar bir ucubeye bakar gibi Güldiyar'a bakarak olağan dışılıkla karşılaşmanın hazzına varırlar. Fakat Güldiyar'ın çektiği acı üzerine bir türlü düşünmezler. Güldiyar ise başkasının ona biçtiği role göre davranarak ağızını hiç açmaz ve kaderine boyun eğer. Arada bir ağlayarak gözlerinden döktüğü taşlar ile kendisini seyretmeye gelenlerin merakını giderir.

Gözlerinden taş akan kızın başına ne geldiğinin cevabı verilmez. Bu soru okuyucunun merakını romanın sonuna kadar canlı tutar. Bahriye, Cevher'in kızına kötü bir şey yaptığını düşünse de Güldiyar'ın hiçbir şey söylememesi yüzünden olup biteni öğrenemez ve en sonunda üzüntüsünden bir gün ölüverir. Muzaffer ise kızına bir çare bulabilme telaşına girmesine karşın evini dolduran kalabalıklar karşısında hiçbir şey yapamaz. Baba, kızının kalabalıklar tarafından merakla seyredilmesine üzülür. Bazen ona teselli veren kişiler olmasına karşın genellikle evini hoyratça kullanan insanlar adamın düzeninin altüst olmasına neden olurlar. Zaten aşırı şarap içmesinden dolayı sağlıklı düşünemeyen Mu-

zaffer, kızının sahneye çıkarılmış bir ucube gibi seyredilmesine daha fazla dayanamaz ve şizofren olur.

Güldiyar'ı izlemeye gelenlerin büyük çoğunluğu, kızın gözlerinden taş düşmesi hadisesine şahitlik etmektir. Arada bir kızın başına gelenleri farklı şekilde yorumlayıp tavsiyelerde bulunanlar da olur. Örneğin bir gün Güldiyar'ı görmeye gelen üç adamdan aksakallı olan, kızı inceledikten sonra şu çıkarımda bulunur: "Demem o ki, şu gördüğünüz taşlar şeytanların fırlattığı taşlardır. (...) Kızın içindeki o şeytanlar başınıza çok iş açacak, benden söylemesi" (Toptaş, 2019: 37). Böylece olayın metafiziksel bir yönünün olduğunu açıklamaya çalışan aksakallı adam, Muzaffer'in suçluluk psikolojisi yaşamasına neden olur. Seyredenlerden birisi Muzaffer'e kızı hastaneye götürmesini tavsiye eder. Muzaffer, bu tavsiyeye uyararak kızını hastaneye götürür. Lakin doktorlar daha önce böyle bir olay ile karşılaşmadıklarını söyleyerek bir çözüm sunamazlar. Böylece Güldiyar'ın gözlerinden düşen taşlar insanın ilgisini daha fazla çekmeye başlar.

Seyretme merakı, izleyiciler arasında kendine has bir iletişim ağının oluşmasını sağladığı gibi bir kültürün de ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Muzaffer'in evini mesken eden kalabalıklar beraberinde kendine özgü bir ortam oluştururlar. Çekirdek ve simit satıcıları, kalabalığın olduğu her yerde birden belirdiği gibi Muzaffer'in evinin etrafında da ortaya çıkar. Özellikle çekirdek yeme alışkanlığı ile seyretme eylemi arasındaki ilişkiye dikkat etmek gerekir. Türk toplumunun televizyon seyredirken en fazla tükettiği besinlerin başında gelen çekirdek adeta seyirciyi, seyretmeye güdüleyen bir unsur olarak öne çıkar. Güldiyar'ı seyredenlerin yedikleri çekirdeklerin kabukları rüzgârla etrafta uçuştüğünü dile getiren anlatıcı, okuyucunun dikkatini seyircilerin duyarsızlığına çeker. Güldiyar'ın yaşadığı trajik duruma üzülme ve onunla empati kurmak yerine kalabalıklar adeta bir sirkte olağan dışı hareketler sergileyen birine bakar gibi kıza bakmaktadırlar. Toplumdaki duyarsızlaşmaya işaret eden *Beni Kör Kuyularda* romanının verdiği mesajlardan biri, insanların seyrettiğini fakat duygudaşlık kurmadığıdır. Romanda seyircilerin seyretme arzusuna göre hareket edip bireye karşı duyarsız olması, Baudrillard'ın fikirlerini hatırlatır. Fransız düşünürüne göre televizyonlarda sunulan haberlerde temel gaye haber vermek değil, seyretme arzusunu doyurmaktır (2011: 119). İnsanın seyretme arzusunu iyi tahlil eden medya, sunduğu bir savaş görüntüsünün veya spor müsabakasının içeriğinden ziyade seyircinin izlemesini sağlayacak öğelere odaklanır. Olağan dışılık, seyretme arzusunu doyuran en önemli öğe olduğundan medya bu noktaya özellikle yoğunlaşır.

Güldiyar'ı başkasının seyir nesnesine dönüştüren de olağan dışılığıdır. Gözünden taşların akması, Güldiyar'ı olağan olandan uzaklaştırır. Nitekim seyircilerin çoğu, aşına olmadıkları bu durumun cazibesine kapılırlar. Bu sıra dışılığın kıza ne gibi bir zarar verdiğini düşünmek bir yana kızın gözlerinden taşların düşmesi ile adeta kendi varlıklarının farkına varırlar. Çünkü seyredenlerin gözlerinden yağ akmaktadır. Seyirci izlemenin hazzına varduktan sonra muhayyilesinde Güldiyar'ı yeniden tasavvur ederek olayı abartır. Anlatıcı bu duruma dikkat çekmek için şunları dile getirir:

Bazen de camdan bakan bu adamlar ansızın kuyrukta bekleyenlere dönerek, işte şimdi Güldiyar ağlamaya başladı, doğruymuş, vallahi de billahi de gözlerinden taş dökülüyor diye yalan söylüyor, sonra da hayallerinde canlandırdıkları bu sahneyi acıdan gerim gerim gerilmiş bir yüzle, ahlâr, vahlar ve sahte çırpınışlar eşliğinde dakikalarca anlatıyorlardı. Yalanlarını süslerken hızlarını alamayıp nura benzeyen mucizevi bir ışıktan da söz ediyorlardı hatta, bu ışığın altında ağırıp birdenbire görünmez olan eşyalardan, kızcağızın gözünden tüten dumanlardan ve ne anlama geldiği bilinmeyen birtakım esrarengiz seslerden de söz ediyorlardı. (Toptaş, 2019: 50)

Muzaffer'in evine toplanan kalabalığın oluşturduğu altkültürde var olan olayın daha gizemli hale gelmesi adına birtakım söylentiler ortalıkta dolaşır. Ayrıca kalabalığı kendince düzene sokanların, sıra kavgasına girişenlerin ve birbiriyle yaklaşanların oluşturduğu manzara hemen hemen bütün kalabalıklarda rastlanan bir durumdur. Anlatıcı özellikle seyretme merakıyla oluşan kalabalığa hâkim olan duyarsızlığı gözler önüne serer:

İnsanlardan bazıları kıtlıktan yeni çıkmış gibi, ellerinde külâh, inanılmaz bir iştahla çekirdek çitliyordu o sırada, bazıları ismimiz ne zaman okunacak, daha bekleyecek miyiz diye söyleyip duruyor, bazıları üçer beşer kişilik gruplar halinde mırıl mırıl sohbet ediyor, bazıları da sırtlarını dayayacak bir yer bulup oraya çömelmiş, hiç kımıldamadan, yarı açık bir ağızla avludaki hareketleri ve sesleri seyrediyordu. (Toptaş, 2019: 126)

Güldiyar'ı seyretmeye gelenler zaman içerisinde o kadar büyür ki sırf bu kalabalığı seyretmeye gelenlerin oluşturduğu bir kalabalık meydana gelir: "Olup bitenleri gözden kaçırmamak için duvarın üstüne oturuyorlardı daima, geliyor, tele tünemiş kuşlar gibi, yan yana sıralanıyorlardı elini çabuk tutamayıp geç kalanlar da ekşi suratla aşağıya, duvarın dibine çöküyordu" (Toptaş, 2019: 126).

Bireyin çektiği acılar ve hatta ölümü bile seyirciler için önemli değildir. Güldiyar, bir gün sırtından yediği bıçak darbelerine daha fazla dayanamayıp ölünce o esnada para verip içeri giren kişiler paralarını geri isteyerek duyarsızlıklarını dışa vururlar.

Seyretmenin temel özelliklerinden biri sürekli arzulanan bir insani eylem olmasıdır. Güldiyar'ın ölmesinden sonra kalabalıklar, seyredecek başka birini hemen bulurlar. Kızının ölümünden sonra aklî melekesini kaybedip donmuş bir vaziyette etrafına bakan Muzaffer'in haline kalabalıklar hemen dikkat kesilir. Bir vakitler Güldiyar'ı seyredenler bu kez zavallı adama bakmaya başlar.

Beni Kör Kuyularda romanında seyir nesnesi olarak bireyin, dış dünya ile olan bütün bağlarının sarsıldığı fark edilir. Sıra dışı oluşu ve kendisini ifade edemeyişi onu ötekiler açısından ilgi çekici kılar. Ötekinin bakışına maruz kalan birey, bedeninin sergilenmesine karşı çıkmaktan aciz olduğundan ve benliğini yitirdiğinden birey olma hüviyetini de kaybeder. Güldiyar'ın bir insan olarak ötekilerin ve onun sırtından para kazanmaya çalışanların gözünde değeri yoktur. Bütün değeri sergi nesnesi olmasından kaynaklanır. Byung-Chul Han'ın belirttiği üzere "sergi değeri doruğuna ulaşmış kapitalizmin ifadesidir ve kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki Marksist çelişkidен üretilmez. Varlığını sadece ilgi üretmeye borçludur" (2019a: 26). Teşhir edilen Güldiyar'ın varoluşsal değerine içkin olan olağan dışılığı, sergilenmesinde belirleyici olmaktadır. Nitekim onu seyretmeye gelenlerin karşısında yere yığılıp öldüğünde seyretmeye gelenler tepki göstererek henüz gözlerinden taşların düştüğünü görmeden yığılmasından şikâyetçi olurlar. Susan Sontag, tarih boyunca insanın başkasının acısına bakmaya meraklı olduğunu belirtir. Hatta acı çeken bedenleri gösteren resimlere karşı duyulan iştahlı merakın, neredeyse çıplak bedenlere gösterilen arzulu merak kadar şiddetli olduğunu söyler (2004: 34). Güldiyar'ı seyretmeye gelenler sadece kızın gözlerinden taşların düşmesine değil, aynı zamanda kızın gözlerinden taşlar düşerken yaşadığı acıya şahitlik etmek isterler. Fakat acıya şahit olmanın ötesine geç[le]medikleri için gerçek anlamda empati kurdukları söylenemez.

Kişi, kalabalıklar arasına karıştığında seyretmenin hazzına daha çok varır. Bir şeyi ne kadar çok kişi izliyorsa kişinin izleme merakı bir o kadar artar. Hatta kişi, kalabalığın içine dalmaktan bile ayrı bir haz alır. Romanda Güldiyar'ı seyretmeye gelenlerin kalabalık içerisindeki durumu şöyle anlatılır: "Kalabalığın içinde olmak ve başka insanlarla birlikte aynı yerde topluca nefes alıp vermek onlara ziyadesiyle yetiyordu sanki. Yettiği için de kendilerini rahat, öyle doygun

hissediyorlardı ki, bazen kollarını yastık yaparak duvarın dibine kıvrılıp sırta uyudukları bile oluyordu” (Toptaş, 2019: 146).

Beni Kör Kuyularda romanı, baktığı halde insanın görmemesi ve duyarsızlaşmasına yönelik bir tür taşlama hüviyetini haizdir. Esasında insanın baktığı halde görmemesi durumu *Kur’an-ı Kerim*’de Araf suresinin 198. ayetine de konu olmuştur: “Onların sana baktıklarını görürsün, bakarlar, ama görmezler” (*Kur’an-ı Kerim, Araf/198*). Görmek eylemi, bir şeyin farkına varmak manasına sahip iken bakmak eylemi mana vermekten ziyade göz atıp geçmeye göndermede bulunur. *Beni Kör Kuyularda* romanında Güldiyar’a bakanların, meydana gelen duruma anlam verme endişesi taşıdıkları söylenemez. İnsanın anlam verdiği şeyi merak ile seyretmesi zordur. Tuhaf, garip ve anlaşılmaz olan her zaman insanlar için daha çekicidir.

Romanda ortaya konulan durum, aynı zamanda çağımız insanın pasif bir seyirciye dönüşmesine yönelik bir tür eleştiri niteliğindedir. Güldiyar’ı seyredenler ile televizyon veya bilgisayarın ekranında savaşta yaralananları izleyenler arasında temelde hiçbir fark yoktur. Güldiyar’ı seyredenler de televizyon izleyenler de bakarken sadece pasif durumdadırlar. Bireyin durumunu değiştirme adına herhangi bir müdahaleleri olmadığı gibi sadece bilgi sahibi olmaktadır. Fakat bu bilgi, onlara herhangi bir ahlaki değere ulaştırmaz, sadece onların bir anlık da olsa izlemenin keyfini çıkarmalarını sağlar. Giovanni Sartori’nin dediği üzere görmenin bakmaya indirgenmesi, görüntüleri seyrederek enformasyon elde etme ve pasif alımlayan olarak ileti sağanağı altındaki yalıtılmış bireye dönüşmemize neden olmaktadır (2006:9).

3.Sömürü Nesnesi Olarak Birey

İnsanlar, maddi çıkar elde etmek yahut farklı şekillerde kendilerine bir fayda sağlayabilmesi adına öteden beri diğer insanları bazen zorlamayla bazen şiddete başvurarak sömürür. Muhsin Abdülhamid’e göre sömürü genel anlamda bireyin başkası tarafından ezilmesi, karakterinin yok edilmesi, enerji ve birikiminin görmezden gelinmesi anlamına gelir (1993: 64). Sömürünün olduğu yerde ekonomik, siyasal, dini veya fiziksel gücü elinde bulunduran güçten yoksun olanı, muhtelif açılardan baskı altında tutar.

Beni Kör Kuyularda romanında Muzaffer ve kızı Güldiyar, bazen psikolojik baskıyla bazen şiddete başvurularak sömürülürler. Dostunun düştüğü kötü durumda onu yalnız bırakmak istemeyen Dursun, yeğeni Cihan ve Cihan’ın arka-

daşı Rüstem ile birlikte Muzaffer'in evine dolaşan kalabalığı dizginlemeye çalışır. Fakat Rüstem'in getirdiği adamlar zaman ile Güldiyar'ın gözlerinden taş düşmesi olayından fayda sağlamaya başlarlar. Güldiyar'ı seyretmeye gelenleri sıraya koyan adamlar içeriye giren herkesten para almaya çalışırlar. Onlara mani olmaya çalışan Dursun'u da dayaktan geçirirler. Bu zorbarların kendi kızının kötü durumundan faydalanarak para kazandıklarından habersiz olan Muzaffer'e olup biteni Zahit söyler. Rüstem'in getirdiği adamlar, kişi başı elli lira alarak para kazanmaktadırlar. Muzaffer onlara karşı çıkmasına rağmen her defasında dayak yer. Bir akşam kızı ile birlikte kaçmaya kalkışır fakat adamlar evin etrafında nöbet tuttıkları için onu fark ederler ve gitmesine mani olurlar. Adamlar eve hapsedtikleri baba ve kızıdan maddi menfaat sağlayabilme adına her türlü acımasızlığı yapmaktan geri durmazlar. Romanda anlatılanlardan anlaşıldığı üzere bireyin tercih hakkı yoktur, sömürenin belirlediği ve dayattığı koşullar altında yaşamaya mecburdur.

Sömüren, sömürdüğü kişi ile duygudaşlık kurmak yerine ondan faydalanmayı temel gaye edinir. Bireyin yaşadığı ıstırapların sömürenin gözünde herhangi bir kıymeti yoktur çünkü onun odaklandığı tek şey kurduğu düzen vasıtasıyla maddi menfaat elde etmektir. *Beni Kör Kuyularda* romanında büyük bir felakete uğrayan birey (Güldiyar daha sonra babası Muzaffer) ötekiler tarafından yararlanılacak bir nesne olarak değerlendirilir. Adeta pazarlanan bir nesneye dönüşen bireyin sağlayacağı faydanın hemen farkına varan adamlar, kolları sıvayarak her şeyden önce onun özgürlüğüne pranga vururlar. Eve hapsedtikleri Muzaffer ile kızı Güldiyar'ın kullanım hakkını kendilerinde olduğuna inanan ve seyretmeye gelenleri de buna inandıran baskıcı güçler, hegemonyalarını şiddet ve baskıyla sağlamlaştırırlar. Özgürlüğü elinden alınan bireyin itiraz etme hakkı olmadığı gibi yardım alacak herhangi bir ümidi de kalmaz. Çünkü sömürenin elindeki güç her türlü baskıyı ve engellemeyi kullanmaya muktedirdir. Albert Memmi'nin dediği üzere sömürge durumu her sömürülene ekonomik, siyasal ve psikolojik olgular dayatır, sömürülen bunlara isyan edebilir ama bunlarla asla baş edemez. Bu olgular sömürge sisteminin özünü oluşturur (2009: 66). Muzaffer, adamlarla baş edemeyeceğini anlayınca vaziyeti kabullenir ve kendisine dayatılan yaşamı sürdürür. Şizofreniyi yakalanmasında bu ıstırap verici baskı düzeninin tesirinin olduğunu belirtmek gerekir.

Romanda sömüren ile sömürülen birey arasında bir tür iktidar ilişkisi meydana gelmiştir. Bireyin özgürlüğünü elinden alan kişiler, bireyin üzerinde mutlak

hâkimiyet kurar. Byung-Chul Han'ın dediği üzere "iktidar çok çeşitli biçimlerde tezahür eder. En doğrudan, araçsız biçimi özgürlüğün yadsınması şeklindedir. Bu, iktidar sahiplerine kendi iradelerini iktidara tabi olanların iradelerine karşı gerekirse güç kullanarak da kabul ettirme imkânı tanır" (2019b: 23). Muzaffer ve kızı Güldiyar'ı esir alan kişilerin iktidar güçleri, sadece şiddete dayanmaz aynı zamanda onları engellemesi gereken ve devleti temsil eden polislerle kurdukları yakın ilişkiden de kaynaklanır. Adamların yaptıkları zulme daha fazla seyirci kalamayan kişiler de çıkar. Hatta polisi arayanlar da olur fakat polis bir türlü gelmez. En sonunda Muzaffer'in dayak yediğini gören bir delikanlı, karakola gidip dilekçe verir. Birkaç gün sonra polisler evin yakınlarına gelir. Evi esir alanlar, polislerle konuşup onlara rüşvet verdikten sonra polisler oradan uzaklaşır ve bir daha ortalıkta görünmez. Adamların gücü, Muzaffer'in ve Muzaffer'e acıyan birkaç kişinin sandığından daha fazladır. Sömürenlerin gerek resmi kurumlar ile kurdukları ilişkiler gerek olaya müdahale etmeye çalışanlara yaptıkları, birçok kişinin gözünde onları baş edilmez kişilere dönüştürür. Onları şikâyet eden delikanlıyı öldürmekten bile geri kalmayan bu acımasız kişiler, para kazanabilme adına bireyin özgürlüğünü elinden aldıkları gibi diledikleri gibi bireyin hayatına da yön vermektedirler.

Sömürünün temel özelliklerinden biri de süreklilik arz etmesidir. Birey fayda sağladığı sürece sömürü de devam eder. Sömürü olgusunun başındaki kişi değişebilir ama sömürmenin kendisi kaçınılmaz bir biçimde sürer gider. Çünkü sömürüye maruz kalan kişi, talihini değiştirmeye muktedir değildir. *Beni Kör Kuyularda* romanında Muzaffer'in evini mesken tutan adamların başında bulunan çekik gözlü kişi belli bir süre sonra ortalıktan kaybolur. Onun yerine adamların başına Nedim Ağabey denilen birisi geçer. Nedim, bir önceki zorbadan daha zalim davranarak olabildiğince daha fazla para kazanmaya çalışır. Her şeyden önce Güldiyar'ın sergilendiği salondaki eşyaları çıkartarak daha çok kişinin aynı anda içeri girmesini sağlar. Ayrıca Güldiyar'ın hemen ağlayabilmesi için onu bir perdenin önüne bırakır. Perdenin arkasında ise bir adam elindeki bıçağı Güldiyar'ın sırtına batırarak ağlamasını sağlar. Böylece Güldiyar'ın bedeni bütünüyle adamların hâkimiyeti altına girer. İstedikleri zaman ağlayan Güldiyar'ın acı çekmesini umursamayan adamlar, kısa zamanda istediklerini elde eder. Güldiyar'ı izlemeye gelenlerden Halil adındaki kişi, sohbet ettiklerine zavallı kıza zulmedenlerin hakkından gelebileceklerini söyler fakat onu dinleyen ihtiyar bir adam olup biteni anlatır:

Bu çarkın gerisinde kim var, kimler var biliyor musun? Bilmiyorsun elbette. Ben de bilmiyorum. Kimse bilmiyor daha doğrusu. Çünkü her hafta değişiyor bu adamlar, bir görünen bir daha görünmüyor, biri geliyor biri gidiyor. Başlarındaki adamlar bile değişiyor zamanla, kalıcı olan yok içlerinde. Eskiden çekik gözlü, asabi biri vardı mesela, işleri o idare ederdi. Aniden kayboldu nedense, yerine ondan daha ceberut, oynak kaşlı biri geldi. (Toptaş, 2019: 167)

Yaşlı adam, Halil'e bu düzene karşı çıkmanın imkânsız olduğunu söyledikten sonra Halil, olup bitenlerden kendilerinin de sorumlu olduğunu belirtir. İhtiyar adamın dedikleri gerçekten doğrudur. Nitekim zaman içerisinde Nedim ortalıktan kaybolur, onun yerine Şakir adındaki birisi gelir ve her şeyi o idare etmeye başlar. Bu arada Güldiyar günden güne erimeye başlar. Bir gün seyretmeye gelenlerin tam karşısında yere yığılır ve ölür. Dünyası yıkılan Muzaffer, kızını gömdükten sonra akli dengesini bütünüyle kaybederek evin bir köşesinde manasız bir şekilde uzaklara bakıp durur. Onun bu halini görenler hayretle onu seyretmeye başlar. Oluşan kalabalık sömürenlerin iştahını birden kabartır. Güldiyar'ı sömürenlerin kısa sürede Muzaffer'i de sömürecekleri hemen anlaşılır.

4.Şizofren Birey

Şizofreni çağımızın en yaygın hastalıklarından biri olması hasebiyle günümüz sanat ve edebiyatının sıklıkla ele aldığı konulardan biridir. Tam olarak neden kaynaklandığı ortaya konulmayan şizofreni, psikolojik bir rahatsızlıktır. Şizofreni "çok çeşitli bilişsel, duygusal semptomlarla ve buna bağlı olarak mesleki ve sosyal işleyişte ortaya çıkan olumsuzluklarla kendini gösteren ağır, çok çeşitli psikotik rahatsızlıkların ortak adıdır" (Budak, 2009: 690). Gerçeklik ile hayal arasındaki perdenin ortadan kalktığı şizofrenlerin davranışlarında, konuşmalarında veya iletişimlerinde birtakım sapmalar meydana gelir. Şizofren kişi çevresine uyum sağlamada güçlük çektiği gibi sık sık hayal görür ve çoğu zaman kendini herkesten ve her şeyden soyutlar.

Bütün şizofrenler benzer davranışlar sergilemezler. Bazı şizofrenler duygu ve düşüncelerini, davranışlarını kontrol edemezler. Bazı şizofrenler ise "şaşırtıcı bir biçimde kendi zihinsel sürecini kontrol edebilir. Halüsinasyon görseleler veya zihinlerini gizleseler de bazıları zaman zaman oldukça anlaşılır ve sosyal olabilir" (Bollas, 2018: 119). *Beni Kör Kuyularda* romanında Muzaffer işte tam da böyle bir psikolojik rahatsızlık geçirir. Sürekli halüsinasyon görmesine ve karşısında biri

varmış gibi konuşmasına karşın başka insanlarla konuşurken normal davranışlar sergiler.

Muzaffer, hüsrana uğramış bir baba olarak suçluluk hissi duyar. Yıllar önce annesi ve babası karşı çıkmasına rağmen ailesini şehre getirerek felakete sürükler. Söz konusu durumdan dolayı sürekli kendini suçlar ve bunun sonucunda birtakım hayaller görür. Suçluk duygusu nedeniyle depresif bir ruh haline sürüklenen kişilerin şizofreniye yakalanma risklerinin yüksek olduğunu doğrulayan bilimsel çalışmalar mevcuttur.² Suçluluk duygusu zamanla Muzaffer’de bir tür anksiyeteye neden olur. “Suçluluk anksiyetesi, kişinin kendi vicdanından korkmasıdır. Süperegosu gelişmiş olan insan törelere ve kurallara aykırı bir davranışta bulunduğu ya da bulunmayı tasarladığında suçluluk duyar” (Geçtan, 1997: 64). Anne ve babasının sözünü dinlemeyen ve suçluk anksiyetesine sürüklenen Muzaffer, halüsinasyonlar görerek gerçeklik algısında kırımlar yaşar.

Muzaffer’in şizofrenik tavrılar göstermesinde yaşadığı kaygıların etkisinin de olduğunu belirtmek gerekir. Hüseyin’i ve Bahriye’yi kaybettikten sonra ailesinden geriye kalan tek kişi olan Güldiyar’ı da kaybetme korkusuyla tedirgin olan Muzaffer, bir an önce kendilerini esir eden adamlardan kurtulmak ister. Harry Guntrip, insanın olumlu nesne ilişkileri geliştirmeyi arzuladığını fakat önündeki engellerin bu arzusuna ulaşmamasına neden olduğunu belirtir. Guntrip’e göre kişi, duyduğu kaygının derecesi artıkça kendisini nesnelere kopararak umutsuzluğa sürüklenir ve bunun neticesinde düşüncelerinde olumsuz anlamda birtakım değişimler yaşar (2013: 14). Muzaffer’in sık sık hayal görmesi, kızını kaybetme korkusuyla doğrudan bağlantılıdır. Bazen annesi ve babasına, bazen Bahriye’ye olup biteni anlatarak yaşadığı suçluluk psikolojisinden de kurtulmayı ve bir nebze olsun rahatlamayı hedefler.

Muzaffer’in Güldiyar’ın başına gelen olaylardan önce psikolojik rahatsızlıklarının olup olmadığı ile ilgili romanda herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Roman da anlatıldığı kadarıyla ilk defa halüsinasyon görüp kendi kendine konuşmaya Bahriye’nin ölümünden sonra başlar. Kalabalığı dizginlemeye çalışan Rüstem’le konuşurken birden kaybolan oğlu Hüseyin’in yüzünü görür: “Muzaffer başını çevirip ona bakar. O bakar bakmaz Hüseyin’in yüzü geçti Rüstem’in yüzünden, kayboldu bir daha, kayboldu bir daha geçti. Muzaffer’in gözleri ışımış, kalp atışları hızlanmıştı” (Toptaş, 2019: 53). Oğlunun kaybolmasından derin bir üzüntü

2 Suçluluk duygusu ile şizofreni arasındaki ilişki için bk. İlhan Eslek, Cem İlnem, Ferhan Yener (1998). “Kronik Şizofren Hastalarda Ortaya Çıkabilen Depresyonun Parkinsonizm ve Negatif Belirtilerden Ayırt Edilmesi”, *Düşünen Adam*, 11 (2): 9-21.

duyan Muzaffer, Güldiyar'ın gözlerinden taşların düşmesiyle adeta yıkılır. Bu olanlar yetmezmiş gibi bir de eşi Bahriye'nin ölmesi zavallı adamın bütünüyle kendisini kaybetmesine neden olur. Özellikle hayat arkadaşı Bahriye'nin ölümü onun gerçeklik algısını kaybetmesine neden olur. İnsanların hayat düzenlerinin birden değişime uğraması, büyük travmalar yaşamalarına yol açabilmektedir. Nitekim birey, çoğu zaman büyük travma yaşadıkdan sonra psikolojik rahatsızlık çekmeye başlar. Bilhassa değer verilen bir kişinin kaybı şizofreniye giden yolda etkili olabilmektedir. "Gereksindiğimiz ve sevdiğimiz birisi bizi artık sevmediği ya da bizim böyle yorumladığımız bir davranış gösterdiği, ya da ortadan kaybolduğu, öldüğü, yani bizi terk ettiği zaman, bu kişi coşkusal ve libidinal anlamda bir kötü nesneye dönüşür" (Guntrip, 2013: 16). Bahriye'nin hayali ile her konuştuğunda olanlardan dolayı kendini suçlayan Muzaffer, eşini tekrar görmekten ötürü tedirginlik duyar.

Muzaffer, kalabalıklar evi çevrelerken ayrı bir dünyadaymış gibi zaman zaman Bahriye ile dertleşerek ölümünden sonra olup biteni ona anlatır. Dursun ile barışması, kalabalıkların gündend güne çoğalması, kendilerine yardıma gelenler sayesinde karınların doyması vs. zavallı adamın eşine anlattıklarından sadece bazılarıdır. Adeta eşinin gittiği yerde müsterih olmasını isteyen adam, en çok Güldiyar'ın durumu hakkında konuşur. Eşine, kızlarına çok iyi baktığından söz ederek suçluluk hissini altından kalkmaya çalışır:

Güldiyar'ı hiç boş bırakmıyorum bu yüzden, merak etme. Tıpkı senin yaptığın gibi, yanından bir an bile ayrılmıyorum. Bir delilik yapıp kendisine zarar vermesin diye geceleri de bekliyorum başını. Sen gideli, inan tek gözüm açık uyuyorum. Öyle de yapmam gerekiyor zaten, kız eskisi gibi değil, güçten kuvvetten düştü çünkü. Çok zayıfladı. Zar zor yemeğini yiyor ama kalkıp tek başına tualete gidemiyor, koluna girip ben götürüyorum mecburen (Toptaş, 2019: 75).

Muzaffer, Bahriye ile konuşurken zaman zaman köyde yaşadığı dönemlere giderek orada yaşadıklarını anımsar. Evini satılığa çıkarıp şehirden köyüne gideceğini hayal ederek bir an olsun mutlu olur. Bu fanteziler ile bir anlık da olsa huzur bulan Muzaffer yaşadığı sıkıntıların üstesinden geleceğini umut eder. Adamın söz konusu durumunu Christopher Bollas'ın şu ifadeleriyle yorumlamak mümkündür. "Bazı şizofrenler salınımlı şizofrenlerdir; bunlar gerçekliğe yeniden giriş yapmadan önce bir süre hayatın ayrı aksiyomları tarafından idare edilen sanrısız karakterle dolu paralel evrende yaşarlar. Bu kişiler dünyaları arasında

seyahat etmeye alışkındırlar” (2018: 91). Muzaffer, sürüklendiği kötü durumdan kurtulabilme adına zihninde oluşturduğu evrene gidip gelerek gerçeklikten uzaklaşır. Gerçeklikten uzaklaştıkça davranışlarında değişimler yaşar ve çevresine uyum sağlaması daha da güçleşir. Özellikle şarap içtiğinde Bahriye'nin hayalini daha çok gören Muzaffer, eşine seslenerek af dilemeye çalışır. Bazen de bu hallere düştüğünü görmemesinden dolayı eşine mutlu olması gerektiğini söyler.

Muzaffer, zaman zaman oğlu Hüseyin'i de görür. Fakat Hüseyin'in görüntüsü daha çok başkalarının bedeninde belirir. Bir gece Güldiyar'ı sırtına alarak evden kaçıp köyüne gitmeyi planlarken Hüseyin'i avlunun kapısında görür. Oldukça heyecanlanan adam, kızını yere bırakıp tam oğluyla konuşacakken Hüseyin'in yüzü değişir ve başka bir hal alır. Aslında gördüğü kişi evin etrafında nöbet tutan adamlardan biridir. Bu adam gitmesine mani olarak onu tekrar eve sokar.

Şizofrenlerde sıkça karşılaşılan durumlardan biri, yitirdikleri gerçeklik doğrultusunda dış dünyadaki nesnelere farklı anlamlar yüklemeleridir. Nesnelere farklı biçimlerde gördükleri gibi nesnelere değişik seslerin de yükseldiğini zannedebilirler. “Şizofrenin duyduğu sesler konuşan bir ağaç, akıntı ya da taştan geliyor gibidir. Sesler daha sonra zamanla cisimlerle bağlantısını koparır ve kişinin zihninin içinden gelmeye başlar” (Bollas, 2018:102). Muzaffer, zaman zaman çevresindeki nesnelere sesler duyar. Bu seslerden en ilginç geyiklerin böğürmesidir. Güldiyar ağlamayınca onları esir tutan adamlar daha önce kızın gözlerinden düşen taşları getirmesi için Muzaffer'e baskı yaparlar. Başka bir odada sandıkta duran taşları getirmeye gidince zavallı adam, sandığın üstündeki geyik resimlerinin canlandığını görür:

İşte o vakit Muzaffer yüklüğün dibinde duran sandığın ön yüzündeki geyik resimleriyle karşılaştı birden, karşılaşıncı da şaşkınlıktan oracıkta dondu kaldı. Resimdeki geyikler canlanmıştı çünkü, yay gibi gerilip burunlarını havaya dikmiş, hep birlikte acı acı böğürüyorlardı. Hem de öyle şiddetli yapıyorlardı ki bunu, arka plana çizilen çamlarla kaplı dağlar bile o sırada bu böğürtülerin rüzgârıyla adeta deprem oluyormuş gibi zangır zangır sarsılıyordu. Toynakların çevresindeki otlardan yükselen ince ısıklarla birlikte bu zangırtılar sandığın da titretiyordu hafifçe, pencereden vuran solgun günışığını, perdedeki gülleri ve vitrinin orasından burasından sarkan o el emeği göz nuru dantelleri de titretiyordu (Toptaş, 2019: 115).

Muzaffer, odadan çıkana kadar geyikler böğürmeye devam eder, ona nezaret eden adama geyiklerin böğürdüğünü söyler fakat adam onu dinlemez. Bu olay-

dan da anlaşıldığı üzere Muzaffer şizofreni rahatsızlığının henüz başlarındadır. Onu esir alan kişilerin baskısı ve zulmü artıkça rahatsızlığı da giderek belirginleşir. Arada bir annesi ve babasını evini saran kalabalığın içinde görür. Hayal âleminde annesi ve babası onun yanına yaklaşarak ailesinin başına gelenlerden dolayı onu suçlarlar. Babası oğluna kızarak neden şehre göç ettiğini, köyünde kalsaydı bu kötü duruma sürüklenmeyeceğini öfkeli bir şekilde anlatır. Muzaffer'in ailesinin başına gelenlerden dolayı kendisini suçlaması bu türden halüsinasyonlar görmesinde etkili olmuştur. Anne ve babasının hayalini gördükçe kendi kendine köye dönmesi gerektiğini söylenir.

Muzaffer'in psikolojisinin giderek kötüleşmesinde kızının yaşadığı trajediden dolayı kendisini insanlardan soyutlaması da etkili olur. "İnsanlar dış dünyada kendilerini insan ilişkilerinden ne denli kopuk tutarlarsa, iç dünyalarındaki çouksusal yüklü fantezileşmiş nesne ilişkilerine o denli yönelirler ve sonunda psikotik yalnızca kendi iç dünyasında yaşamaya başlar" (Guntrip, 2013: 14). Muzaffer, uzun süre kendisini esir alan adamlarla iletişime geçmekten başka kimseyle konuşmaz. Sadece kızına seslenerek içini döker. Bu durum giderek kötüleşmesine ve gerçeklik algısını kaybetmesine neden olur. Nitekim kızı ölünce Dursun, onu teselli etmeye çalışır fakat Muzaffer ona konuyla alakası olmayan bir meseleyi açar. Yıllar önce şehre birlikte geldiklerinde ev yapmak için arazi baktıklarında Dursun'a söylediği sözleri tekrar eder: " 'Yahu, burası şehre çok uzak sanki' diye fısıldadı birden. 'Her taraf taş üstelik. Şuna bak, taş tarlası gibi. Olur mu dersin sence de münasip mi?' Dondu kaldı Dursun. Ağlamamak için zor tuttu kendini" (Toptaş, 2019: 225).

Güldiyar ölünce Muzaffer, akli melekesini bütünüyle yitirerek kızının cesedine bakıp kahkaha atar. Kızının cenazesi kaldırıldıktan sonra Güldiyar'ın daha önce beklediği yerin tam karşına gelip oturarak gözünü kırpmadan boşluğa doğru bakar. Bazıları Muzaffer'in ölen kızını halen gördüğünü söyleyerek olayı gizemli hale getirir. Onun bu halini gören insanlar bu kez onu seyretmeye başlar. Adamın bu trajik durumundan faydalanan zorbalar ise Muzaffer'i seyretmeye gelenleri sıraya koyarak onlardan para toplarlar.

Sonuç

Çağımız insanının yaşam pratikleri arasında seyretme merakı giderek daha fazla öne çıkmaktadır. Öteden beri seyretmekten haz alan birey, günümüzde sosyal medyanın da etkisiyle seyretme edimini her an devam eden bir etkinliğe

dönüştürür. Hasan Ali Toptaş'ın *Beni Kör Kuyularda* romanı temelde insandaki seyretme merakına odaklanırken bireyin sömürülmesi, duyarsızlık, empati duygusunun yitimi, gecekonduların sorunları, bireyin çevresine ve kendi "beni"ne yabancılaşması gibi konulara da temas eder. Şiirsel anlatım, metamorfoz, ortadan kaybolma, cevabı verilmeyen sorular, grotesk unsurlar Toptaş'ın diğer anlatılarında olduğu gibi *Beni Kör Kuyularda* romanının da ayırt edici nitelikleri olarak belirir. Söz konusu romanda her ne kadar seyretme merakı işlense de yaşanan olaylar paralelinde bireyin sürüklendiği trajik duruma dikkat çekilir. Bireyin başına gelen felaketten ötürü yaşadığı acıya ortak olmak yerine acısını izlemeği yeğleyen kalabalıkların oluşturdukları atmosfer, bireyi daha da bunaltır. Diğer yandan insanı seyirlik bir nesne olarak kullanan kişilerin baskı ve şiddet ile oluşturdukları düzene hiç kimsenin müdahale edememesi, devlet memurlarının bu düzenin oluşmasına göz yummaları ortaya serilerek eleştirilir. Bireyin içine sürüklendiği çıkmazdan bir türlü kurtulamaması, şehir hayatının bir canavar gibi onu ve ailesini yutması, şizofren olmasını etkiler. *Beni Kör Kuyularda* romanı bireyin seyir ve sömürü nesnesine dönüşü ile şizofrene yakalanmasını ele alırken çağımız insanının temel özelliklerinden bazılarını gözler önüne serer.

Romanda Güldiyar'ın gözlerinden gözyaşı yerine taşların düşmesinin nedenini öğrenemeyen okuyucunun merakı, romanın sonuna kadar canlı tutulur. Esasında anlatıcı bilinçli bir biçimde bunun cevabını vermeyerek okuyucunun daha çok bireyin durumuna odaklanmasını ve acı çekenle duygudaşlık kurmasını hedefler. Anlatıcı, zaman zaman bireyin başına gelenlerden ötürü eleştirilerini bazı aksaklıklara yönelterek tavrını ortaya koyar. *Beni Kör Kuyularda* romanı büyülü gerçekliğe, şiirsel anlatıma, grotesk unsurlara ve çok sesli anlatıma başvurmasının yanında bireyin muhtelif hallerini işleme açısından Hasan Ali Toptaş'ın dikkat çekici eserleri arasından yerini almıştır.

Kaynakça

Abdulhamid, Muhsin (1993). İslâm ve Toplumsal Kalkınma. Mehmet Çakır (Çev.). İstanbul: Koba.

Akçam, Alper (2010). "Hasan Ali Toptaş Yazınında Çokseslilik". Efendime Söyleyeyim içinde. Mesut Varlık (Haz.) İstanbul: İletişim.

Altay, Derya (2005). "McLuhan". Kadife Karanlık içinde. Nurdoğan Rigel (Haz.). İstanbul: Su, s. 9-74.

Baudrillard, Jean (2011). Simülakrlar ve Simülasyon. Oğuz Adanır (Çev.). İstanbul: Doğu-Batı.

Bollas, Christopher (2018). *Güneş Patladığında Şizofrenin Gizemi*. Memet Gürsel (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi.

Budak, Selçuk (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat.

Cioran, Emil Michel (2013). *Çürümenin Kitabı*. Haldun Bayrı (Çev.). İstanbul: Metis.

Debord, Guy (2016). *Gösteri Toplumu*. Okşan Taşkent-Ayşen Ekmekçi (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Ecevit, Yıldız (2010). "Yokolmanın Estetiği ya da Türk Romanında Bir Romantik". Efendime Söyleyeyim içinde. Mesut Varlık (Haz.) İstanbul: İletişim.

Eslek, İlhan- İlnem, Cem- Yener, Ferhan (1998). "Kronik Şizofren Hastalarda Ortaya Çıkabilen Depresyonun Parkinsonizm ve Negatif Belirtilerden Ayırt Edilmesi", *Düşünen Adam*, 11 (2): 9-21.

Geçtan, Engin (1997). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi.

Guntrip, Harry (2013). *Şizoid Görüngü Nesne İlişkileri ve Kendilik*. İpek Babacan (Çev.). İstanbul: Metis.

Han, Byung-Chul (2019a). *Şeffaflık Toplumu*. Haluk Barışcan (Çev.). İstanbul: Metis.

Han, Byung-Chul (2019b). *Psikopolitika Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri*. Haluk Barışcan (Çev.). İstanbul: Metis.

Memmi, Albert (2009). *Sömürgecinin Portresi Sömürgeleştirilenin Portresi*. Şen Süer (Çev.). İstanbul: Versus.

Sartori, Giovanni (2006). *Görmenin İktidarı*. Gül Batuş-Bahar Ulukan (Çev.). İstanbul: Karakutu.

Sontag, Susan (2004). *Başkalarının Acısına Bakmak*. Osman Akinhan (Çev.). İstanbul: Agora.

Toptaş, Hasan Ali (2005). *Uykuların Doğuşu*. İstanbul: Doğan.

Toptaş, Hasan Ali (2017). "Başlarken Yalnızsın, Bitirdiğinde Daha da Yalnız (Söyleşiler)". Mesut Varlık (Ed.). İstanbul: Everest.

Toptaş, Hasan Ali (2019). *Beni Kör Kuyularda*. İstanbul: Everest.

